

Baltaks kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
samt vård- och underhållsplan

Madäng 1:56, Baltaks sn
Tidaholms kn, Västergötland, Skara stift

Robin Gullbrandsson
Byggnadsvårdsrapport 2018:15

Rapport och foto: Robin Gullbrandsson
Grafisk mall: Robin Gullbrandsson

Västergötlands museum, Box 253, 532 23 Skara
Tel: 0511-260 00
E-post: info@vgmuseum.se
www.vastergotlandsmuseum.se

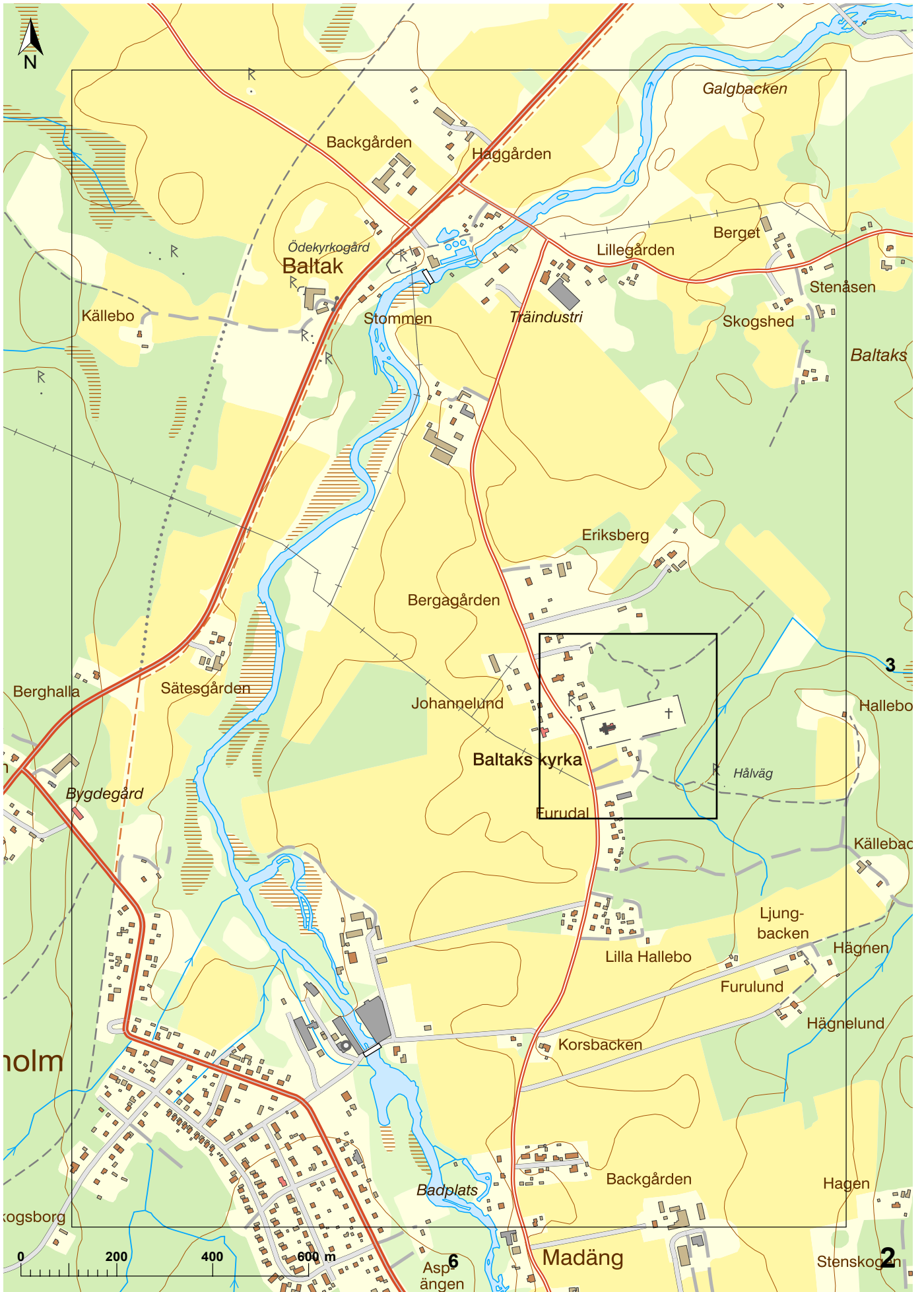
© Västergötlands museum 2018

Innehåll

Inledning	5
Allmän kyrkogårdshistorik	6
Lagstiftning	9
Skadebilder och skötselråd	10
Baltaks socken	13
Historik	13
Beskrivning av kyrkogården	15
Sammanfattande karaktärisering av kyrkogården	20
Referenser.	21
Administrativa uppgifter	21

Bilagor

- Bilaga 1. Urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar
- Bilaga 2. Inhägnader, grindpartier och andra anläggningar
- Bilaga 3. Föreslagna åtgärder 2019-2024
- Bilaga 4. Gravkarta

Inledning

På uppdrag av Tidaholms pastorat har Västergötlands museum tagit fram förslag till bevarandeplan för Baltaks kyrkogård samt utarbetat vård- och underhållsplan för denna. Fältarbetet har genomförts under sommaren 2018. Urval av kulturgravar har diskuterats med uppdragsgivaren och hembygdsföreningen under hösten, rapporten sammanställts under vintern. Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Robin Gullbrandsson.

Syfte

Kyrkogårdar utgör en viktig del av landets kulturarv. Deras kulturvärden skyddas av Kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar skyddas också av Begravningslagen. Det åligger Svenska kyrkan att förvalta detta kulturarv med hänsyn till dess värden. Därför är det angeläget att kartlägga vari värdena består. En viktig del av värdena på kyrkogårdar ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

Vård- och underhållsplan respektive bevarandeplan för kulturgravar är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara vägledande vid prioriteringar, vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planerna skall även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av tillstånds- och bidragsärenden. Under föreslagna åtgärder finns instruktioner för vad som bör utföras under den närmaste femårsperioden. En del åtgärder kräver tillstånd från länsstyrelsen och särskilt åtgärdsprogram, till exempel för stenkonsivering. Vård- och underhållsplanen bör uppdateras vart femte år.

Metod och disposition

Rapporten omfattar en historik över kyrkogården, beskrivning samt fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriskt värdefulla gravar. Arbetet har varit uppdelat i en fältedel med inventering och foto-grafering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har varit Västergötlands museums arkiv (med kopior av handlingar och ritningar i Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm). Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia. Pastoratet har rätt att fritt bruka fotografierna.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den kulturhistoriska bedömningen beskriver värden och karaktärsdrag i stort. Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån den kulturhistoriska bedömningen tas beslut om vilka åtgärder som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

I tabellform och på gravkarta presenteras bevarandeplanen för kulturgravar, följd av tabell över kyrkogårdens olika anordningar, deras konstruktion och tillstånd. De kulturhistoriskt värdefulla gravarna är kategoriserade i två grupper: Gravur klassade som 1 (högt kulturhistoriskt värde) i bevarandeplanen är gravar där upplåtaren (dvs kyrkogårdsförvaltningen) åtar sig deras bevarande som kulturgravar (gravar med innehavare blir aktuella som kulturgravar först vid återlämnande). Kostnader kopplade till deras bevarande skall täckas via Begravningsavgiften. Gravur klassade som 2 (kulturhistoriskt värde) kan hanteras på olika sätt, t ex kan de återanvändas (när värdet ligger i formen) eller bevaras på annan plats (när värdet ligger i inskriptionen) när behov så uppstår, en grusgrav kan förses med en ny vård. Avslutningsvis i rapporten sammanfattas föreslagna åtgärder för kommande femårsperiod i en tabell som kan fyllas i när åtgärder är vidtagna.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen, i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravningsseder är att platsen för begravingarna skall vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur men i Västergötland var det vanligare att den var uppförd av timmer, kyrkogårdsbalkar, vars underhåll åtminstone efter reformationen sköttes hemmansvis. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan som både hade en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man fortsatte dock den förkristna sedvänjan att gravsätta folk efter deras gårds- eller bytillhörighet, antingen i smala tegar eller i kvartersliknande grupper. Denna tradition avspeglar det gemensamma ansvaret för kyrka och kyrkogård likväl som övriga samfällda företeelser i allmogesamhället. Överlag i landet hörde det till ovanligheterna att man satte en vård över graven, som istället endast markerades av en jordhög. Om en vård sattes upp var den av trä, undantagsvis av sten eller smide. I trakten kring Kinnekulle så gjorde den lättbrutna kalk- och sandstenen att många vårdar tillverkades i dessa material. Under medeltiden var det bara samhällets högsta skikt – prästerskap och medlemmar av stormannafamiljer – som hade råd med en gravvård i sten. Från

Ängskaraktär på Ornunga gamla kyrkogård, en bild av hur flertalet västgötska landsbygdskyrkogårdar såg ut ännu vid 1900-talets början.

1100- och 1200-talen finns på Västergötlands kyrkogårdar ett antal stavkorshällar, liljestenar och ett fåtal kistkonstruktioner bevarade. Det mest exklusiva läget var inne i kyrkan under golvet eller invid kyrkans sydmur där regnvattnet från den vigda byggnadens tak föll ned. På 1600-talet började det i bygden bli vanligt att respektive hemman satte upp kalkstenskor på sina "grifteplaner", med de gravlagdas initialer inhuggna. Adel och prästerskap gravlades ofta i egna gravvalv inne under kyrkans golv. Under stormaktstiden lät adeln i en del fall bygga speciella gravkor och över golvet eller på kyrkogården upphöjda sarkofager, s.k. tumbor, som täcktes med fint skulpterade lockhällar, ofta med de gravlagda i relief, vilket kallas porträttgravstenar. Sådana gravhällar tillverkades av kalksten på Kinnekulle i stor omfattning, särskilt i Västerplana under 1600- och 1700-talen.

Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården på ett nyttbetonat sätt, nämligen som betesmark. Det ingick i många klockares löneförmåner att ha sina djur betandes på kyrkogården. Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort

Timrade balkar kring kyrkogården i Brandstorp på Hökensås, de enda i sitt slag som är bevarade i Sverige.

sett började förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många västgötska landsortskyrkogårdar kvar den typiskt medeltida ängskaraktären. Förnyelsen började i städerna, genom att gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av hygieniska skäl. Enligt en kunglig förordning från 1815 måste begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – anläggas utanför stadsbebyggt område. Upplysningstiden hade klarlagt sambandet mellan trångboddhet och dålig sanitet, vilket även inbegrep kyrkogårdarna med tätt och grunt liggande gravar där kropparna sällan hann förmultna innan de grävdes upp vid nya gravläggningar. Genom Kungliga Överintendentsämbetet, sedermera Kungliga Byggnadsstyrelsen, skulle staten ansvara för att nya begravningsplatser blev prydligt och hälsosamt anlagda. Ungefär vid samma tid förbjöds nya gravsättningar inne i kyrkorna, också det av hygieniska skäl.

Runt om i landet anlades begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man hörde till ersattes nu av så kallade köpegravar och allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den allmänna linjen där man gravsattes i en kronologisk ordning, tätt intill den som hade begravts före och oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast mycket små och oansenliga, ibland saknades de helt.

Med 1800-talets slut industrialiserades gravvårdsproduktionen och stenvårdar kunde beställas av långt fler än tidigare. Stenhuggerierna tryckte kataloger där man kunde välja mellan ett brett sortiment av vårdar i olika stenslag, mest omtyckt var granit och vid sekelskiftet 1900 framförallt svart diabas som bröts i bland annat Skåne. Formspråket tog sin inspiration från antika förebilder som obelisker och kolonner, fornnordiska som bautastenar eller naturen som avkapade trädstammar. Med dessa katalogvårdar så dog

Ett koncentrat av 1800-talets romantiska kyrkogårdsideal som sidhuvud på ett gravbrev.

de lokala hantverksmässiga gravvårdstraditionerna och användningen av lokala material snabbt ut. Det var dock fortsatt så att stenvårdar var kostsamt. Resliga gravvårdar var ett uttryck för status och kom att prägla kyrkogårdarna, framför allt resta av självmotvetna och rätt välbeställda hemmansägare. För att motverka denna tävling i storlek så infördes under mellankrigstiden på många håll restriktioner i höjd för vårdarna, vilket fick till följd att de istället blev bredare, ofta komponerade som en del av stenramen (vilket får till följd att de ger ett stympat intryck när stenramen bortrationaliserats). Med folkhemmets framväxt reglerades även gravvårdarnas bredd och vi kommer fram till den låga rektangulära vård som kännetecknar efterkrigstiden och fortfarande produceras. Titlar var vanligt förekommande på vårdarna från 1800-talet och fram

till 1900-talets mitt, och då inte bara i de högre skikten. Många titlar är yrkestitlar och vittnar dels om yrkesstolthet och dels om respektive sockens olika näringsfång för hundra år sedan.

Trädkransen introducerades först på städernas begravningsplatser men nådde under 1800-talet allt fler landsortskyrkogårdar. Under 1800-talets romantik introducerades också de typiska sorgeträden med hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda grusgångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde och allmänt område speglar ett socialt uppdelat samhälle. Företeelsen levde kvar till in på mitten av 1900-talet (upphörde officiellt 1964) och ersattes då av kvarter med gravar i långa rader längs med rygghäckar. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta dem med gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglas på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar, oftast utförda i det liggande formatet 60x80 cm.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar finns minneslundar för askor som grävs ner anonymt utan plats för namn men med gemensam plats för blommor, askgravlundar med en ofta konstnärligt utformad gemensam plats för namn och smyckning, kistminneslundar där kistor begravs anonymt och utan plats för namn, samt kistgravlundar där kistor begravs anonymt men där det finns en gemensam plats för namn och utsmyckning.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar och begravningsplatser skyddas i såväl Kulturmiljölagen som Begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I värden av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144).

Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

[Väsentlig förändring av fast anordning kan vara:

- Borttagande eller förändring av inhägnad
- Ändring av vegetationens rumsskapande verkan
- Större ändringar av gravkvarter och gångsystem
- Åtgärder som i sig inte är väsentliga, men sammantaget kan förändra helhetsintrycket, till exempel borttagande av stenramar och staket kring gravar.]

Ersättning till Svenska kyrkan

16 § Svenska kyrkan har rätt till viss ersättning av staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Svenska kyrkan beslutar om fördelning av ersättningen mellan stiftet. Stiftet beslutar om fördelning inom sitt område. Riksantikvarieämbetet skall ges tillfälle att yttra sig över fördelningen i landet. Länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig över fördelningen i länet. Lag (1999:304).

Begravningslag (1990:1144)

7 kap. Gravrätt

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen.

Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Skadebilder och skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar och andra anordningar på kyrkogårdarna är att de inte skadas utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga, det vill säga motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, påväxt och väder. Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten), smide och gjutjärn från 1800-talet och äldre bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller program.

Gravvårdar av sten

Mekaniska skador

En vanlig orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material. En annan orsak är nederbörd och påväxt. Liggande hällar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vädrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hällar rena från löv och grenar. Lösa bitar tas tillvara för limning i samband med konservering. Känsliga vårdar och hällar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning under vintern för att motverka frostsprängning, det är en förhållandevis billig åtgärd som i hög grad vidmakthåller en värdefull gravvård. Rostande förankringsjärn är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar så sprängs sten sönder. Ett viktigt arbete är utbyte av förankringsjärn mot rostfritt stål.

Rengöring

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta är det rent estetiskt, men det kan även vara avgörande för att inskriptionen skall kunna läsas och berätta stenens historia. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet (tolkning av inskription eller utsmyckning). Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid är vår och höst. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med hög-

Exempel på skador på vårdar av kalksten. Till vänster har rostande dubb sprängt sönder en sockel. Till höger har vatten trängt in i sprickor och på vintern frusit och sprängt bort bitar av stenytan med följd att inskriptioner på sikt kan gå helt förlorade.

1600-talsgravhäll som dels skadas av frostsprängningar vintertid, dels av gräsklippare.

Skyddstäckning vintertid är en bra förebyggande åtgärd på känsliga äldre vårdar i kalk- och sandsten, här ses en variant på Svenarums kyrkogård i Småland. Foto: Johan Nilsson, ur Kyrkogården 2016, nr. 2.

trycksvätt men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Gravstaket av gjutjärn, målat i svart och silver.

Påväxt av lavar har gjort inskriptionen svårläst.

Ifyllnad av inskriptioner

Inskriptionerna är en central del i varje gravvårds värde. Ofta kan det räcka med en rengöring för att en inskription skall framträda bättre. Men ibland behöver de fyllas i. Ett sådant arbete kan ofta utföras av egen personal med erfarenhet av sådant arbete. På mörkare vårdar av granit och gnejs – ofta med polerad framsida – har inskriptionen oftast varit förgylld. På ljusare vårdar av t.ex. kalk- och sandsten eller opolerad grå granit är det ofta svart linoljefärg. På förindustriella gravvårdar (fram till 1800-talets mitt) bör arbetet överlåtas åt stenkonservator.

Gravvårdar, staket och grindar av smide och gjutjärn

Objekt av smide och gjutjärn kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias objektet från rost-beläggning med stålborste – St2 – (i vissa fall kan försiktig blästring vara relevant, men det bör undvikas på äldre smide och tunnare gods). Därefter grundas järnet med mönja eller fosfatprimer och strykes två gånger med linoljefärg. Lagningar av smide anförtros åt smed med erfarenhet av historiska tekniker som vällning och nitning. Gjutjärn kräver också specialkompetens. Det går att reparera med svetsning, men kräver en hantverkare eller konservator med erfarenhet av gjutjärnslagningar.

Borttagna gravvårdar

Upplåtna gravvårdar som klassats som 2 i bevarandeplanen bör om möjligt stå kvar på sina platser. I det fall detta inte är möjligt är ett alternativ att erbjuda vården för återanvändning/omhuggning. Grusbäddar kan förses med en ny vård.

Kyrka och kyrkogård från sydväst.

Baltaks socken

Baltaks socken utgörs av en uppodlad slättbygd kring ån Tidans med angränsande skogsbygder i öster och väster. Invid bron i Madängsholm finns kommunens enda runsten. Fallen i Tidans har utnyttjats för kvarnar, smedjor, sågar och industrier under lång tid. Inom socknen kom tre industrier att etableras under 1800-talet. Äldst var Madängsholms färgeri och yllefabrik som startade 1844. År 1889 utökades industrin med Holma Linspinneri AB och Madängsholm expanderade som tätort med egen järnvägsstation. Många tyskar kom för att arbeta inom textilindustrin och denna lockade också ung arbetskraft från kringliggande socknar. Under 1900-talet genomgick Holma flera fusioner. Väveriet avvecklades på grund av den tuffa internationella konkurrensen 1966.

Den medeltida kyrkbyn ligger centralt i socknen vid Tidans västra strand. Fornlämningar tyder på en bosättning från i alla fall järnålder. Den tornlösa romanska sockenkyrkan med absid var uppförd av sandstenskvadradar och revs 1839. Nuvarande kyrka och kyrkogård ligger ett par kilometer åt sydost på andra sidan ån. Norr om denna finns viss egnahemsbebyggelse från 1920-40-talen. Allt är samlat kring den lilla landsvägen mellan Madängsholm och Baltak på gränsen mellan dalgångens åkerlandskap och skogarna i öster. Kyrka och kyrkogård är belägna på östra sidan om vägen. På motsatt sida ligger åt nordväst ett församlingshem.

Historik

År 1840 revs den gamla medeltidskyrkan - mot sockenböndernas vilja - till förmån för en gemensam kyrka för Agnetorps och Baltaks socknar i anslutning till den bruksmiljö som kom att bli kärnan till staden Tidaholm. Men med framväxten av industrin i Madängsholm och den kraftiga inflyttningen så uppstod behovet av en egen kyrkogård och kyrka. År 1898 skänkte godsägare Richard Westlin, Madängsholm,

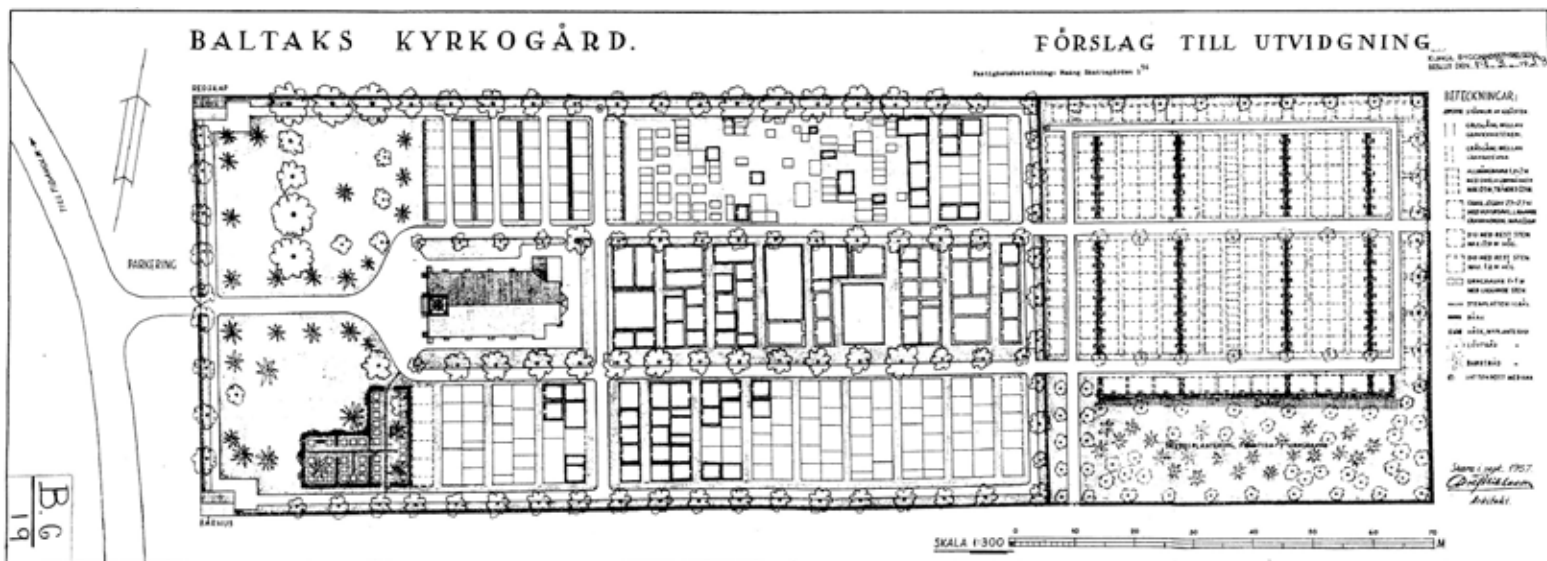

Fotografi från ca 1920 med allmänna linjen i förgrunden. Notera gravkullarna och häckinramningarna. Alléträden är relativt nyplanterade. Västergötlands museum.

mark till en begravningsplats, den äldsta delen av dagens kyrkogård, vilken togs i bruk 1901. År 1902 uppfördes en klockstapel. Begravningsplatsen hägnades med kallmurar och grindarna tillverkades av smeden Frans Stadig, Baltak.

År 1907 väcktes frågan om bygge av kyrka och en kommitté tillsattes, bestående av komminister Per Alfred André, godsägare Richard Westlin och mjölnaren G. A. Lundberg, Bälteberga, senare tillkom disponent Otto Scholtz, Madängsholm, och kommunalordföranden Viktor Moqvist, Ormestorp. År 1909 skänkte Holma Spinneri AB en grundplåt om 2 000 kr, ritningar upprättades av arkitekt Georg A. Nilsson, Stockholm, på Scholtz inrådan inspirerade av Gustav Adolfskapellet i Lützen. År 1917 kunde kyrkan invigas. Vid samma tid genomgick kyrkogården en utvidgning och klockstapeln togs ned. År 1937 uppfördes bårhus samt ved- och redskapsbod efter förslag av G. W. Ljunge och Erik Johansson. Kyrkogården blev prydligt ordnad med allékantade grusgångar utlagda i räta vinklar och i väster framför kyrkan en parkliknande yta. Söder, norr och öster om kyrkan avsattes kvarter för köpegravar, vilka samtliga kom att förses med grusbädd och olika former av inramningar så som stenramar, häckar och staket. I nordost avsattes ett kvarter som allmän linje, där många gravar enbart markerades med gravkulle.

Kyrkogården kom trots utvidgningen kring 1917 snart att ändå vara för liten, mycket tack vara industriernas expansion. Från 1950 började man samla sten från byggnadsverksamheten i Madängsholms samhälle att läggas upp som mur kring det för utvidgning avsedda område som hade skänkts av C. A. Larssons sterbhus, Madängsholm. Arbetet utfördes av arbetslösa grovarbetare från trakten. År 1957 upprättade arkitekt Adolf Niklasson, Skara, ett förslag till utvidgningens ordnande, vilket realiserades året därpå. Ytan fick en symmetrisk utformning som förlängning av befintlig kyrkogård med rätvinkliga grusgångar och

Arkitekt Adolf Niklassons förslag till utvidgning åt öster från 1957, Här syns tydligt skillnaden mellan gamla allmänna linjen och köpegravskvarteren på kyrkogårdens äldre del. Notera förslaget till urngravkvarter i sydväst som aldrig blev utfört. ATA.

alléer. Gravkvarteren skulle dock vara sammanhängande gräsmattor där rygghäckar skulle bilda fond bakom gravraderna, typiskt för efterkrigstidens kyrkogårdsideal. Grusbäddar och ramar fick inte förekomma och maxhöjder var angivna för vårdarna i olika delar 0,5 (allmänna) - 1,2 (familjegravar) m. I söder avsattes ett område som urngravkvarter med ”skyddsplantering” av löv- och barrträd, vilket måste avsett att ge drag av skogskyrkogård, särskilt passande eftersom utvidgningen helt omges av skog på tre sidor. År 1982 gavs tillstånd till förnyring av trädbeståndet på kyrkogården. År 1993 anlades en minneslund i sydväst. Under slutet av 1900-talet har ett flertal grusbäddar, stenramar och häckar avlägsnats på kyrkogårdens äldre del för att få mer lättskötta gräsytor. Minneslundan har sedermera omvandlats till en askgravlund 2012.

Beskrivning av kyrkogården

Översiktlig beskrivning av kyrkogården

Den nationalromantiska kyrkan ligger med koret åt öster i den västra delen av den rektangulär kyrkogården. Allt är från början av 1900-talet. I det nordvästra hörnet av kyrkogården är ett förråd och i motsvarande sydvästra hörn ett likartat bårhus. Kyrkogårdens gravar ligger i nord-sydliga rader. Särskilt i sydost finns flera kvarter med enbart stenramar och grusytor.

Inhägnad

Båda delarna av kyrkogården omges av halvmeterhöga kallmurar med jordvall på insidan och en rad av lönn och lind, i väster är några av träden tämligen nyplanterade. Lindarna förefaller vara de ursprungliga från tidigt 1900-tal. Muren kring den äldre delen av kyrkogården är från ca 1901-1902/1917 och består av småskalig fältsten, kilad respektive vald. Krönet är beväxt med mossa. Muren kring nya delen är från 1950-talet, också den med mossbelupna krön.

Ingångar

Huvudingången ligger centralt i väster och kantas av två fyrkantiga granitstolpar med fasade kanter och dubbade klot. I öppningen hänger smidda pargrindar, tillverkade 1901-1902 av smeden Frans Stadig, Baltak. De är gjorda av platt- och fyrkantsjärn med nitad bladdekor av bandjärn, målade med svart oljefärg.

Baltaksmeden Frans Stadigs grindar från 1901.

Kyrkogårdens äldre del från sydost med det välbevarade gruskvarteret i förgrunden.

Kyrkogårdens äldre del från nordost med gamla allmänna linjen i förgrunden.

Utvidgningen från 1958 har ingång i söder med två stolpar av råhuggen kalksten, fogade med cement och täckhäll av kalksten. Mellan stolparna hänger pargrindar av svartlackade stålprofiler. Utförandet är sannolikt från 1958.

Gångsystem

Från grinden löper en rak asfalterad gång som delar sig framför kyrkan och fortsätter som två raka gånger österut, kantade av gamla lönnar. De binder samman kyrkogården med dess senaste utvidgning från 1958 i öster. Ett fåtal grusgångar i vinkel mot huvudgångarna finns kvar mellan några av gravraderna, främst i gruskvarteret i sydost. Längs gångarna står lyktstolpar av svartlackat stål med råglaslyktor av två olika modeller, en äldre och en yngre.

Gravtyper

Gravvårdsbeståndet spänner från 1900-talets början till idag. Av de tidigare frekventa gravkullarna på ensamgravarna kvarstår i övrigt inget idag. Från 1900 första decennier finns familjegravar med olika typer av mer eller mindre påkostade ”katalogstenar”. Mest framträdande är olika typer av obelisker och bautastenar. Som regel har de eller har haft grusbädd med stenram, i några fall med smideshägnad. Särskilt dominerande är gemensamhetsgraven för familjelösa arbetare på Holma och den Westlinska familjegraven. De mest påkostade gravarna befinner sig i kvarteret öster om koret. Dessa gravar bidrar mycket till upplevelsen av kyrkogården. På några av ensamgravarna finns enkla småskaliga vårdar, ofta liggare, i ett fall en cementvård. Under mellankrigstiden blev formerna lägre och bredare. Flertalet av gravvårdarna på kyrkogården är från 1940-talet och framåt och har den tidens vanliga form, låg och bred, ett uttryck för ett mer jämlikt samhälle där graven inte längre har med status att göra. Samtidigt saknar dessa vårdar ofta den typ av information som olika former av titlar och yrkesbeteckningar gav på de äldre vårdarna.

1958 års utvidgning.

Beskrivning av gravkvarteren

Kvarter 1

Kvarteret utgör den ursprungliga kyrkogården och har sex kvarter med sinsemellan något olika karaktär. Väster om kyrkan är en renodlad parkyta med en allé av unga oxlar och enstaka fristående lövträd i gräsmatta. I söder finns en askgravlund, f. d. minneslund. Söder och norr om kyrkan ligger gravarna i dubbla nord-sydliga gravrader, delvis med rygghäckar, och till stor del sammanhängande gräsmatta. Vårdbeståndet är mellan- och efterkrigstiden med låga former. Flertalet har haft grusbädd och stenram, idag är det endast ett fåtal. Undantaget är två rader med gravar på nordsidan, alla med hällar. Det nordöstra kvarteret är den gamla allmänna linjen, vilket fortfarande är avläsbart med mycket glest stående vårdar i sammanhängande gräsmatta. Flertalet gravar har troligen enbart haft gravkulle. De äldre vårdar som finns är med några undantag småskaliga eller liggare. Här finns några av kyrkogårdens äldsta vårdar. Kvarteret öster om kyrkan är ett utpräglat köpegravskvarter med hög status, här ligger en stor del av socknens betydande personer, chefer vid industrierna, framgångsrika hantverkare och storbönder. Gravvårdarna är högresta, flera av dem har kvar grusbädd och stenram. Här finns också den enskilt största gravan, upplåten åt avlidna arbetare på Holma, vilka saknade familj på orten. Sydöstra kvarteret är än idag ett ganska renodlat gruskvarter, med främst låga vårdar från 1900-talets mitt.

Kvarter 2

Kvarteret utgör kyrkogårdens östra utvidgning från 1958. På norra hälften ligger gravarna i nord-sydliga rader, några med rygghäck, i sammanhängande gräsmattor utan förekomst av ramar. Gravvårdsbeståndet präglas helt av efterkrigstidens vanliga låga modell. Den södra hälften, som sluttar något har ett fåtal rader av urngravar i öst-västliga rader med små vårdar, de äldsta från 1974. Den outnyttjade östra delen av kyrkogården ligger som ängsmark.

Holmas gravplats, fabrikkör Westlins gravvård, smedgrav med smidesstaket, detalj med Tro, Hopp & Kärlek på vård i allmänna linjen.

Askgravlund

Askgravlund är en rundel av cementsten med en vattenlek i mitten och omges av en klippt häck. Från kyrkan ansluter en gång av cementsten. Inom lunden finns två små halvrundlar med små naturstenar för namnplaketter, de äldsta från 2012.

Sammanfattande karaktärisering av kyrkogården

Baltaks kyrkogård är anlagd på ny plats 1901 som en direkt följd av den expansiva textilindustrin i socknen, där Madängsholm växte fram under 1800-talets senare häft med färgeri och Holma linspinneri AB. Den gamla kyrkan hade rivits 1840 till förmån för gemensam kyrka med Agnetorp. Den nya begravningsplatsen och den kyrka som byggdes 1917 finansierades delvis av Holma. Kyrkogårdens utformning med kallmurar, smidesgrindar av lokal smed, trädkrans och rätvinkligt utlagda gravkvarter med allékantade gångar (i huvudsak nu asfalterade) är i hög grad intakt sedan 1901/1917. År 1958 tillkom en utvidgning i öster i tidens anda med låga vårdar i gräsmatta, rumsskapande rygghäckar och ett urngravkvarter. Kyrkogårdens olika kvarter har olika karaktär. I nordost finns en ännu avläsbar allmän linje med glest mellan vårdarna, några av de äldsta vårdarna står här. Öster om koret är ett köpegravskvarter av hög status där vårdarna är särskilt påkostade. Här återfinns grundaren till Holma, Westlin med familj, och disponent Scholtz samt andra framgångsrika entreprenörer och storbönder. Särskilt intressant är den stora gemensamhetsgraven över avlidna textilarbetare utan familj på orten, vilken vittnar om den stora tillströmningen av arbetskraft från såväl andra delar av landet som Tyskland. Överlag finns flera vårdar på kyrkogården som har en koppling till textilindustrin i Madängsholm. Norr och söder om kyrkan är köpegravkvarter som i hög grad fått en efterkrigstida prägel med låga vårdar i gräsmatta, i sydost dock med sammanhållen karaktär av gruskvarter, något idag ovanligt bland pastoratets landsbygdskyrkogårdar. Väster om kyrkan är en parkliknande yta där askgravlund anlagts på 2010-talet.

Att tänka på i förvaltningen av kyrkogården:

- Stenmurar, smidesgrindar, gångsystem och trädrader är väsentliga delar av kyrkogårdens utformning.
- Vårdar från 1900-talets början är viktiga för upplevelsen av historiskt djup.
- Bevarade grusbäddar, stenramar och staket bör vidmakthållas och kan i några fall återanvändas för nya vårdar, särskilt gäller detta på kyrkogårdens sydöstra del som är ett sammanhållet gruskvarter.
- Gravarna öster om koret med stark koppling till Holma och dess disponenter är särskilt karaktärsskapande inslag på kyrkogårdens östra del.
- Vårdar med titlar berättar om viktiga näringar inom socknen under 1800- och 1900-talen.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm.

Västergötlands museums arkiv.

Informeranter

Baltaks hembygdsförening

Internet

Centrala soldatregistret, <http://www.ep.liu.se/databases/soldatregister/search.sv.aspx>

Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. <http://www.bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/sok/search.raa>

Litteratur

Andréasson, Anna. *Gravvårdar i sten - ett mångskiftande kulturarv. Stad & land nr 184*. SLU.

Gamla torp & stugor i Baltaks socken, 2002, Tidaholm.

Gustafsson, Arvid, 1961-1962, *Bygden väster om Hökensås I-II*, Hässleholm.

Nygren, Helena, 1991, *Textilindustrin i Madängsholm*, Tidaholm.

Vård av gravstenar. 2002. Riksantikvarieämbetet. <http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/504/9789172096721.pdf?sequence=5>

Administrativa uppgifter

Handlingar

Västergötlands museums dnr: 3.5.2-2018-2

Beställare

Tidaholms pastorat

Projektledare

Robin Gullbrandsson, antikvarie, Västergötlands museum

Dokumentationsmaterialet förvaras i Västergötlands museums arkiv och på Tidaholms pastorsexpedition.

Urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/åtgärdsbehov	Fotograf
01 1-2	Kors på sockel av svart granit.	WALTER LJUNGES FAMILJEGRAV	Klass 1 Karaktersskapande vård. Ljunge var byggmästare vid Vulcans tändsticksfabrik i Tidaholm. Hustrun Greta Ljunge var lärarinna. De bodde på Bälteberga.	
01 3-4	Kors av marmor på sockel av svart granit. 1963	DISPONENTEN ERIK HJALMARSON *1889 +1965 HANS MAKA ELSA HJALMARSON *1896 +1963	Klass 1 Karaktersskapande vård av ovanligt material. Hjalmarsson var disponent för Holma textilindustri från 1931 samt hade flera kommunala uppdrag.	
01 63-67	Låg vård av svart granit, grusbädd med stenram. 1944	CLAES KLINT FAMILJEGRAV 1944	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Ägde Kvarnagården.	
01 68-69	Låg vård av grå granit med akroterion och knoppformat krön med ristad stjärna. Grusbädd med stenram. 1928	KARL LARSSON *1860 +1928 MARIA LARSSON *1860 +1957	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Krön nedlagt pga avrostad dubb. Återmonteras med ny dubb.	
01 70-72	Låg gavel av grå granit till stenram kring grusbädd.	W. MOQUISTS ORMESTORP FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Moquist hade flera kommunala uppdrag.	
01 90	Låg vård av svart granit. 1957	LARS JOHAN STRÖM (LARSSON) *1866 +1957	Klass 1 Tidstypisk vård med ovanlig inskription. "Lars-Johan" bodde på "Mullelia" som idag är försvunnet.	

01 101	Låg vård av polerad grå granit. 1956	TROTJÄNAREN GUSTAV ÅHS *11/3 1909 +2/8 1956 SYSTEMN THYRA JOHANSSON *29/1 1912 +5/9 2006	Klass 1 Vård med titel. Var dräng på Brogården.	
01 123	Häll av polerad grå granit med kopparbokstäver och två marmorduvor. Grusbädd med stenram. 1954	HEDVIG BJÖRNBERG *1880 +1954	Klass 2 Grusgrav.	
01 124-125	Häll av grå granit. Grusbädd med stenram. 1955	OSKAR KLEEN *1877 +1971 HILDA KLEEN *1872 +1955	Klass 2 Grusgrav.	
01 126-127	Häll av gråbrun granit. Grusbädd med stenram. 1955	EMIL FALK *1870 +1958 HILDA FALK *1880 +1955 ÄLSKADE - SAKNADE	Klass 2 Grusgrav.	
01 128-129	Häll av grå granit. Grusbädd med stenram. 1954	FJÄRDINGSMANNEN FRITZ KARLSSON *1870 +1955 HANS MAKA ANNA SOFIA F. HAMMARROTH *1872 +1954 KÄLLEBO	Klass 1 Grusgrav med titel.	
01 130-131	Häll av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1954	F. D. SOLDATEN CARL BÄCK *1876 +1954 HANS MAKA HANNA *1879 +1956	Klass 1 Grusgrav med titel. Siste indelte soldaten i Skattegårdens rote, Isleryd, Norra Fågelås, Kåkind's kompani.	

01 132-133	Häll av gråbrun granit. Grusbädd med stenram. 1954	NILS LARSSON *1898 +1954 MAKAN MÄRTA *1918 +1990	Klass 2 Grusgrav.	
01 134	Häll av grå granit. Grusbädd med stenram. 1958	MIA JOHANSSON *1883 +1958	Klass 2 Grusgrav.	
01 135-136	Häll av grå granit. Grusbädd med stenram. 1954	KARL ANDERSSON *1901 +1980 HANS MAKA ALVA ANDERSSON *1905 +1954	Klass 2 Grusgrav.	
01 137-138	Häll av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1953	AUGUST BERGSTRÖM *31.12.1881 +22.11.1953 HANS MAKA GERDA *17.10.1891 +24.8.1972	Klass 2 Grusgrav.	
01 139-140	Häll av polerad grå granit med kopparbokstäver. Grusbädd med stenram. 1953	WILJER STRAND *1894 +1953 MAKAN GERDA *1897 +1990	Klass 2 Grusgrav.	
01 141-142	Häll av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1953	THURE KYRKANDER *1893 +1953 HANS MAKA GRETHA *1905 +1992	Klass 2 Grusgrav.	
01 143-144	Häll av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1953	KARL JOHANSSON *1.8.1892 +28.7.1953 HANS MAKA VALBORG *12.4.1905 +31.8.1976	Klass 1 Grusgrav. Var rättare på Madängholm.	

01 145-146	Häll av grå granit med SJ:s vapen. 1952	F.D. BANVAKTEN OSKAR HOLMGREN *1875 +1952 HANS MAKA ALVIDA *1878 +1963 BERGHALLA	Klass 1 Vård med titel och SJ- emblem som minner om Vartoftabanen (1906- 1989).	
01 156-158	Låg och kraftig vård av grå granit. Grusbädd med stenram.	E. LJUNGSTRÖM FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Bodde på Varpaledet.	
01 165-166	Bautasten av grå granit. 1927	AXEL BLOMGREN *30/5 1859 +22/2 1927 ALBERTINA BLOMGREN F. CLAESE *17/6 1861 +15/4 1927 SV. PS. 492	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Var handlare i Madäng.	
01 174-175	Bautasten av grå granit. 1930	C. A. JOHANSSON *1847 +1930 HUSTRUN MARIA *1857 +1935 HAGEN KÖTTORP	Klass 1 Tidstypisk vård.	
01 176-177	Natursten av grå granit. Grusbädd med gjuten ram och granitsocklar som bär smidesstaket av platt- och fyrkantsjärn. Stolpar med nitade knoppar och voluter. Målat med svart oljefärg. 1927	MAKARNA FRANZ STADIG 1844-1927 CHARLOTTA STADIG 1844-1929	Klass 1 En av få grusgravar med smidesstaket. Stadig var vapensmed och urmakare, bror till Karl Stadig. Staketet är mycket rostigt med omfattande färgsläpp och påväxt av lav. En av voluterna är ur läge. Rengörs med stålborste, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg.	

01 178-180	Bautasten av polerad svart granit. 1928	J. A. HALLBERGS FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk vård. Johan Alfrid Hallberg var indelt soldat i Hultagården Madängs rote, Kåkinds kompani 1873-1906. Dog på Axtorp.	
01 181	Vinkelbruten vård av polerad grå granit. 1928	JUDIT KARLSSON *13/10 1911 +25/5 1928	Klass 1 Tidstypisk vård.	
01 182-183	Rundbågig vård av polerad grå granit. 1933	JOHAN FRIDHOLM *14/3 1870 +23/2 1946 HUSTRUN EMMA *8/1 1886 *12/12 1933	Klass 1 Tidstypisk vård. Påväxt av lavar. Rengöres.	
01 184	Låg vård av polerad grå granit. 1920	HULDA ANDERSSON *1857 +1920	Klass 1 Tidstypisk vård.	
01 187-188	Bautasten av svart granit. Grusbädd med smideskätting mellan råhuggna granitpollare. 1931	AUGUST BLOM *1839 +1938 HUSTRUN SOFIA *1844 +1931 KORSBACKEN MADÄNG SV. PS. 579	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Blom var skomakare. Några pollare står ostadigt, ses över och omgjøtes ev. Kätting är rostig med lavpåväxt. rengöres med stålborste, rostskyddsgrundas och målas med svart oljefärg.	

01 196-197	Bautasten av polerad svart granit.	P. A. JOHANSSON FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
01 200-201	Låg vård av gråbrun granit. Grusbädd med stenram.	FRANS SKATTS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 202-203	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram.	TORSTEN TRANBERGS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 204	Häll av gråbrun polerad granit. Grusbädd med stenram.	VIKTORIA BOHLIN	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 205-206	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1944	KARIN GUSTAVSSON *1897 +1944 GERDA BOHLIN *1890 +1973	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Textilarbetarskor på fabriken i Madängsholm.	
01 207-208	Låg skulpterad vård av grå granit. Grusbädd med stenram.	LEVIN SVENSSONS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Bodde på Mosskogen i Velinga.	
01 209-210	Låg gavel av grå granit, del av stenram kring grusbädd.	AXEL STENBERGS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	

01 213-214	Låg vård av svart och grå granit med kolonner och tempelgavel. Grusbädd med stenram. 1934	J. A. KYRKANDER *1859 +1940 Hustrun MATILDA *1862 +1934	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 215-216	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1934	KARL KASPERSSON *1867 +1934 HANS MAKÅ ANNA *1869 +1937	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 220-221	Låg vård av svart granit med polerad dekor. Grusbädd med stenram. 1939	Oskar Karlsson *1877 +1942 Hustrun Augusta Karlsson *1871 +1939	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 224-226	Låg vård av grå granit, samkomponerad med stenram kring grusbädd.	ALBERT HELLS FAMILJEGRÅV ÅNGATORP	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 227-228	Låg vård av gråbrun polerad granit. Grusbädd med stenram. 1940	SANFRID TIDBLOM *1871 +1961 THURINNA TIDBLOM *1871 +1940	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Var trotjänare på fabriken i Madängsholm, chef för lagret, arbetade tills han var 80 år.	
01 229-232	Bautasten av grå granit. Grusbädd med dekorativ smideskätting mellan rånuggna pollare av granit. Två smidda krokar i vård. 1937	AXEL WILHELM BLOM *19/2 1872 +28/4 1937 KORSBACKEN MADÄNG SV. PS. 579	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav. Blom var skomakare. Vården lutar och ligger an mot kätting. Kättingen är mycket rostig och saknar färg, rengörs med stålborste, rostskyddsbehandlas och stryks två gånger med svart oljefärg.	

01 233-234	Låg vård av grå granit med kolonner.	MJÖLNAREN K. A. DAHLSTRÖMS FAMILJEGRAV	Klass 1 Vård med titel.	
01 244-246	Låg vård av svart granit. Grusbädd med stenram.	ALBERT JOHANSSONS FAMILJEGRAV HÄGNE	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Vården lutar.	
01 247-248	Låg vård av svart granit med dekor i art déco. Grusbädd med stenram. 1944	PER ANDERSSON *1863 +1948 HANS MAKÅ AMANDA *1861 +1944	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 249-251	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram. 1944	MARTIN JOHANSSON FAMILJEGRAV FRIDEBORG *1912 +1944	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 252	Låg vård av polerad gråbrun granit. 1945	HILMA KASPERSSON *1901 +1945	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 253-254	Låg vård av svart granit med kolonner. Grusbädd med stenram.	LANTBRUKAREN ADOLF GUSTAVSSONS FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	

01 255-256	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram.	ROBERT ANDERSSON FAMILJEGRAV	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 257-258	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1943	TURE LINDGREN *1879 +1943 KAROLINA LINDGREN *1874 +1944	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Bodde på Varpaledet.	
01 259-260	Låg funkisvård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram.	FRITS HOLMBÄCKS FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 261-262	Låg vård av svart granit. Grusbädd med stenram. 1946	GUSTAV KARLSSON *1879 +1946 HANS MAKÅ HILDA *1882 +1957	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 263-264	Låg vård av svart granit med dekor i art déco. Grusbädd med stenram.	FÖRMAN OSKAR JOHANSSON FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav med titel kopplad till industrierna i Madängholm.	
01 266-268	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram. 1946	AXEL GUSTAVSSONS FAMILJEGRAV PER-OLOF *6.1.1930 +27.1.1946	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	

01 269-270	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram.	GUSTAV KLASSONS FAMILJEGRÄV	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 271-274	Låg vård och häll av gråbrun polerad granit. Grusbädd med stenram.	TRÄDGÅRDSMÄSTARE ALFRED ANDERSSON FAMILJEGRÄV STENSKOGEN BRANDMAN WALTER FIHN *1914 +1976 MAKAN ALFHILD *1919 +1995	Klass 1 Tidstypisk grusgrav med titlar.	
01 275-276	Låg funkisivård av svart granit. Grusbädd med stenram. 1946	EVERT BERGSTRÖM *1920 +1946	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 277-279	Kors på sockel av svart granit. Grusbädd med stenram.	ERNST BRODINS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav. Brodin var fabrikör och innehavare av Forsa Garveri.	
01 282-284	Låg vård av svart granit med dekor i art déco. Grusbädd med stenram.	KARL SANDQVISTS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 285-286	Liten vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram.	AXEL LARSSON FAMILJEGRÄV	Klass 2 Tidstypisk grusgrav. Bodde på Murebo.	
01 287	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram. 1950	KLARA STENBERG *1857 +1950 DOTTERN TORA *1902 +1995	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Tora var kokerska i Baltaks skola.	

01 288-289	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1947	AUGUST CARLSSON *1872 +1947 ELIN CARLSSON *1882 +1948 STOMMEN	Klass 1 Tidstypisk grusgrav över "Storbonden i Baltak".	
01 290-291	Låg funkisvård av svart granit. Grusbädd med stenram.	KARL FREDRIKSSON FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 292-293	Låg vård av polerad gråbrun granit. Grusbädd med stenram. 1949	ELLEN KARLSSON *3.11.1880 +23.2.1949 JOSEFINA KARLSSON *15.12.1888 +19.7.1956	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 294-295	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram. 1942	MARIA HOLM *1868 +1942 REBECKA HOLM *1894 +1966	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 296-297	Låg vård av svart granit. Grusbädd med stenram. 1949	GRETA JOHANSSON *1911 +1949	Klass 2 Tidstypisk grusgrav.	
01 299-300	Kors på sockel av grå granit. Grusbädd med stenram av råhuggen kalksten med täckhällar av granit, fogad med cementbruk.	CARL ANDERSSONS I BACKGÅRDEN FAMILJEGRAV	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav. Arrendator på kronolänsmansbostället, köpte sedan loss gården. Ram är skadad av frostsprängningar och flertal av fogarna har lossnat. Ommuras med höghydrauliskt kalkbruk.	

01 301-302	Låg vård av polerad svart granit. Grusbädd med stenram. 1966	AXEL JOHANSSON *1884 +1966 HANS MAKA IDA *1890 +1978	Klass 1 Grusgrav. Var chef för mangeln i fabriken, "Axel i mangeln".	
01 303-304	Låg vård av polerad svart granit. Grusbädd med stenram. 1948	JOHN WILHELM *1893 +1948 MAKAN MAJ-BRITT *1919 +2001	Klass 1 Grusgrav. Wilhelm var en av många tyskar som kom hit för att arbeta i textilfabriken.	
01 305-306	Låg vård av polerad svart granit. Grusbädd med stenram.	SIGFRID SVENSSON FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Var handlare i Madäng.	
01 307-309	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram.	ERNST ZETTERBERGS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Var handlare i Madängsholm.	
01 310-312	Låg vård av grå granit med flyglar. Grusbädd med stenram. 1948	FRITS PETERSSON *23.9.1887 +9.3.1977 HANS MAKA HULDA *17.12.1880 +4.3.1961 ANNA PETERSSON *15.5.1889 +26.12.1948	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Frits bodde på det nu försvunna torpet Pungahagen. Han började som vävare men blev sedan jägare.	
01 313-314	Låg vård av svart granit. Grusbädd med stenram. 1949	AXEL ANDERSSON *1909 +1973 HANS MAKA KARIN ANDERSSON *1910 +1949	Klass 2 Grusgrav.	
01 315-318	Kors på sockel av grå polerad granit. Grusbädd med stenram.	JOHAN LARSSONS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav.	

01 319-320	Låg vård av svart granit. Grusbädd med stenram. 1950	OSKAR ANDERSSON *1872 +1950 HILDA ANDERSSON *1871 +1960	Klass 2 Grusgrav.	
01 321	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1961	JOSEFINA GUSTAVSSON *1867 +1961	Klass 2 Grusgrav.	
01 322	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1960	Bertil Johansson *1898 +1960	Klass 2 Grusgrav.	
01 323-324	Låg vård av svart granit i art déco. Grusbädd med stenram. 1949	ROBERT PETTERSSON *1872 +1949 LISA PETTERSSON *1867 +1952	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 325-326	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram. 1950	MATTS BÄCK *24.8.1903 +9.11.1991 HANS MAKÅ ASTRID BÄCK *6.8.1907 +16.1.1950 BERGAGÅRDEN	Klass 1 Grusgrav. Var hästhandlare.	
01 327-328	Låg vård av polerad svart granit. Grusbädd med stenram. 1950	KARL ANDRÉN *1904 +1950	Klass 1 Grusgrav. Var skomakare i Baltak.	
01 329-331	Sex liggare av grå granit. Grusbädd med stenram. 1953	INGEBORG EKEBLAD *7.1.1891 +24.10.1953 ELISABETH NELSON *2.8.1887 +29.12.1965	Klass 1 Grusgrav. Gustav Ekeblad (1889-1974) var skollärare.	

01 332-333	Låg vård av polerad grå granit med kopparbokstäver. Grusbädd med stenram. 1980	EINAR PETTERSSON *1899 +1987 MAKAN MARGARETA *1908 +1980	Klass 2 Grusgrav.	
01 334-335	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram.	VILORUM FÖR AUGUST & ANNA MÖLLER	Klass 1 Grusgrav. August var indelt soldat.	
01 336	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1960	August Stadig *1877 +1960	Klass 1 Grusgrav. August var smed och gjorde mycket av smidet till kyrkan. Hans smedja är idag församlingshem.	
01 337-344	Tumba av grovt huggen grå granit. Grusbädd med stenram. 1931	[utan inskription]	Klass 1 Karaktärskapande grusgrav för disponent Otto Scholtz. Han kom hit från Hamburg 1904 när bolaget Holma bildades och efteräddade Westlin som disponent och hade posten till sin död 1931. Han var donator till kyrkbyget.	
01 345-346	Låg vård av polerad grå granit. 1935	Fru ANNA LISA JONSSON *1840 +1919 Lärarinnan SELMA EMILIA JOHANSSON *1885 +1935	Klass 1 Vård med titel. Emilia Johansson undervisade vid Baltaks skola 1906-1933.	
01 347-350	Bautasten av grå granit. Grusbädd med stenram. 1926	AUG. KAMPES FAMILJEGRAF REST 1926 [Plakett i mässing på sockel: KULLGRENS UDDEVALLA]	Klass 1 Karaktärskapande grusgrav. Vård från Kullgrens enka. Kampe var mjölnare i Madäng Brogården.	

01 353-358	Bautasten av grå granit. 1919	JOHAN ÖDBERGS FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Ägare till del av Bergagården.	
01 359-362	Bautasten av grå granit. 1916	TURE STRÖMS FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Ägde Lillegården och tegelbruket i Bälteberga.	
01 363-365	Bautasten av polerad svart granit.	P. J. KARLSSON FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
01 375-378	Låg vård av rödbrun polerad granit.	RÄTTAREN FRITS ANDERSSON FAMILJEGRAV BÄLTEBERGA	Klass 1 Vård med titel.	
01 384-385	Låg vård av grå granit. 1933	MORS OCH FARNS GRAV C. A. LÖFGREN *1857 +1912 CLARA LÖFGREN *1857 +1933	Klass 1 Tidstypisk vård. Fabriksarbetare från Varpaledet.	

01 386-387	Stickbågig vård av grå granit med flyglar. 1927	<p>MASKINISTEN J. P. JOHANSSON *8.11.1846 +12.8.1927</p> <p>OCH HANS MAKA CAROLINA *1.1.1856 +7.9.1912</p> <p>HELENE MARIA KJELLANDER F. JOHANSSON *25.8.1878 +27.6.1944</p>	Klass 1 Vård med titel med koppling till kraftstationen i Baltak.	
01 390-391	Vinkelbruten vård av polerad svart granit. 1912	<p>LANDTBRUKAREN GUSTAF JOHANSSON *3/11 1827 +1/2 1912</p> <p>HANS MAKA MARIA CHRISTINA *24/2 1832 +10/8 1914</p> <p>SÄTESGÅRDEN</p>	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
01 392-395	Bautasten av grå granit med räfflad dekor.	<p>SKRÄDDAREN J. F. KLINGS FAMILJEGRAV</p>	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Bedrev skrädveri i Baltak.	
01 397-412	Bautasten av polerad svart granit och en liggare. Grusbädd med idegranshäck. 1908	<p>CARL CLAUD *1878 +1910 WILHELM OTTE *1886 +1910 KARL FRICK *1837 +1914 KATARINA FRICK *1840 +1923 KARL LANDSTRÖM *1839 +1914 FRANS HAGSTEDT *1914 +1914 MIA ANDERSSON *1866 +1915 GUSTAF LAGERQVIST *1847 +1933 ANNA GALLANDER *1871 +1935 ELISABETH NYMAN *1871 +1945 FRIDA SVENSSON *1869 +1952 ANNA JOHANSSON *1893 +1961 LINNÉ JOHANSSON *1906 +1991</p> <p>HOLMAS GRAVPLATS</p> <p>ERIK MALMQVIST *1878 +1908</p>	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav. Gravplats för anställda (utan anhöriga på orten) vid Holmas textilindustri. Claus och Otte var från Tyskland och omkom i en drunkningsolycka. Även paret Frick kom från Tyskland.	

01 414-419	Bautasten av grå granit. 1909	LANTBRUKAREN ANDERS JONSSON KVARNGÅRDEN MADÄNG *31.5 1833 +1.11 1909 FAMILJEGRAV	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
01 420-423	Låg vård av polerad svart granit. grusbädd med stenram. 1955	HÄR VILAR SVEN NORDSTRÖM *1861 +1909 HANS MAKAS MARIA *1868 +1955 SONEN RAGNAR *1893 +1913 DOTTERN ELSA *1903 +1977	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Sven kom från Marstrand och var färgare på fabriken. Ragnar var brandchef på fabriken.	
01 431-434	Två bautastenar av polerad svart granit. Grusbädd med stenram. 1909	A. G. Thurberg *1842 +1909 Matilda Thurberg *1844 +1906 Axel Hellberg *1887 +1963 Alma Hellberg *1885 +1965	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 435-448	Grusbädd med stenram och tre vårdar av svart granit: en rundbågig (1938), en bautasten (1905) och en med karnisprofil (1933). 1905	F. D. DISTRIKTLÄKAREN JERKER WESTLIN *11/2 1866 +28/6 1938 FABRIKÖREN JOHAN ERIK WESTLIN *21/1 1831 +12/8 1905 OCH HANS MAKAS EMELIE BECKMANSON *4/8 1837 +6/2 1876 ANNA KAROLINA *21/1 +9/2 1876 Familjegraf PER WESTLIN *1860 +1933 HEDVIG WESTLIN *1867 +1942 RICHARD WESTLIN *1862 +1942 SIGRID WESTLIN *1884 +1977 ASTRID *1919 +1941	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav över familjen Westlin. Johan Erik Westlin var färgare och kom 1857 till Madängsholm och gifte sig med en dotter till grundaren av Madängsholms yllefabrik och ett färgeri på platsen, Johan Beckmansson. 1869 köpte Westlin Madängsholms Mekaniska Spinneri och Väfnadsfabrik av Beckmansson och startade 1889 Holma Linspinneri AB. Westlin skänkte marken till kyrkobygget. Sonen Per var disponent. Jerker var provinsialläkare i Jönköping.	

01 449-456	Låg vård av grå granit med kolonner och tempelgavel. Grusbädd med stenram och en granithäll med bronsringar.	LUNDBERGS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav.	
01 461-462	Vinkelbruten vård av polerad svart granit. 1919	JOHAN OLSSON *18 26/8 67 +19 12/11 19 Hans Maka JOSEFINA OLSSON *18 7/10 62 +19 14/1 39 fr. Wallinsberg	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
01 463-464	Bautasten av polerad svart granit.	Herman Andersson Familjegrav	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
01 468-471	Låg vård av polerad grå granit med jugenddekor. Grusbädd med stenram.	C. A. SCHÖN FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk grusgrav. Schön var kamrer vid fabriken, kom från Österrike.	
01 472-473	Bautasten av svart granit med polerad dekor. Grusbädd med stenram. 1920	Hemmansägaren J. E. BREDBERG *1877 +1920 Makan ALMA *1887 +1978 Korsgården	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	

01 474	Liggare av polerad grå granit. Grusbädd med stenram. 1922	EBON HÄGG *1898 +1922 SONEN KARL-ERIK *1920 +1999 MAKAN MAJ *1925 +2016	Klass 2 Grusgrav.	
01 475-478	Låg vård av polerad grå granit. Grusbädd med stenram.	AUG. STRÖMBLAD FAMILJEGRÄV	Klass 1 Grusgrav. Var rättare på Madängsholm, stammade från Småland. Dottern hade bageri i Madängsholm. Vård lutar.	
01 485-488	Vinkelbruten vård av polerad svart granit.	Carl Strands Familjegrav	Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
01 501-502	Stickbågig vård av polerad grå granit. 1928	JOSEF LUND *1858 +1928 MATHILDA LUND *1853 +1925	Klass 1 Tidstypisk vård.	
01 514-515	Låg vård av svart granit. 1958	KÖPMAN ARVID KARLSSON *1891 +1958 HANS MAKA BEDA *1888 +1966	Klass 1 Vård med titel. Hade tobaksaffär i Nässjö.	

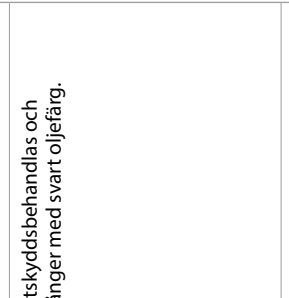
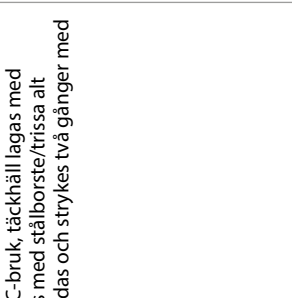

01 547	Låg gavel av grå granit till borttagen stenram. 1933	KVARNÄGAREN K. W. ANDERSSON *1863 +1933	Klass 1 Vård med titel. Ägde Madängs kvarn.	
01 575-576	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram. 1926	J. A. RUNDQVIST *1856 +1926 HANS MAKÅ KLARA GUSTAVA *1851 +1926	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 583	Liggare av polerad grå granit. 1929	SIGFRID BÄCK *1903 +1929	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 593	Liten rundbågig vård av polerad grå granit. 1922	AUGUSTA FRIDHOLM *18/4 1874 +1/1 1922	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 601-602	Låg vård av grå granit. Grusbädd med stenram. 1915	HÄRVILAR MÄRTA OCH ALMA ANDERSSON *1890 +1915 *1881 +1926	Klass 1 Tidstypisk grusgrav.	
01 618	Liggare av polerad grå granit.	PAUL	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	

01 647	Liggare av svart granit. 1903	MARIA STRÅHLIN *1828 +1903	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 649	Bautasten av polerad grå granit. 1907	MARIA CHR=LARSSON Qvarneg. Madäng *9/8 1838 +8/1 1907	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 653-654	Låg vård av svart granit. 1907	ANDERS GUSTAV LARSSON *1851 +1907	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 667	Liten vinkelbruten vård av polerad svart granit. 1905	H. V. EMMA EKMAN *4/5 1882 +22/11 1905	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 680-681	Vinkelbruten vård av svart granit med polerad dekor (Tro, hopp och kärlek). 1903	AUGUST KLINT *5/11 1831 +25/10 1909 MARGARETA KLINT *15/11 1828 +29/9 1903	Klass 1 Tidstypisk vård. Ägde Kvarnegården, Madäng. Sprickor i basen.	

01 682-683	Vinkelbruten vård av polerad svart granit. 1903	<p>SPINNMASTAREN CARL LUDVIG ANDERSSON *1854 +1903</p> <p>HANS MAKAS SOFIA *1854 +1931</p>	<p>Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Andersson var spinnare på ullspinneriet i Madängsholm.</p> <p>Påväxt av lavar. Rengöres.</p>	
01 688	Liggare av svart granit.	LARS-OLOF	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 693	Liggare av polerad svart granit.	JUDIT	Klass 1 Rest av allmänna linjen.	
01 695	Häll av kalksten med lågerhuggen fris. 1905	<p>AUGUST LINDEBERG *1856 +1905</p> <p>TILDA LINDEBERG *1854 +1907</p> <p>Störst är kärleken</p>	<p>Klass 1 Äldre vård av lokalt material.</p> <p>Påväxt. rengörs och text ifylles.</p>	
01 711-713	Vinkelbruten vård av gjuten cement med granitplatta.	P. A. JOHANSSON FAMILJEGRAV	<p>Klass 1 Tidstypisk och karaktärsskapande vård.</p> <p>Rengörs från påväxt, blottlagd armering stålborstas och rostskyddsbehandlas. Bör få en avtäckning av blyplåt på krönet.</p>	

01 732-733	Grusbädd med gjuten ram med mörk stenkors i ytan. Lågt smidesstaket av nitat bandjärn, målat med modern svart färg. På hörnen står stolpar av fyrkantsjärn med gjtuna knoppar målade i silverbrons.	[vården saknas, troligen tillhörande smeden Karl Stadig]	<p>Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav med smidesstaket.</p> <p>Gjuten ram är beväxt med mossor och har partiellt kraftiga vittringsskador. Staketet är målat med en organisk färg som släpper.</p> <p>Lagning/partiell omgjutning av ram. Rengöring. Staket stålborstas, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg. Knoppar stryks med silverbrons.</p>	
01 750-751	Rikt profilerad vård av rödgrå granit. 1938	THEA HALLDIN F. KYLÉN *19/9 1895 +10/1 1938	Klass 1 Tidstypisk vård.	
02 185-186	Kors på sockel av polerad grå granit. 1972	KAMRER LENNART AVEUS *23.2.1913 +9.2.1972	Klass 1 Vård med titel. Var kamrer på Vulcan.	
IN 1	Låg vård av polerad svart granit. 1959	LAGERBOKHÅLLAREN SVEN PAHLMÉN *1872 +1962 HANS MAKÅ ANNA PAHLMÉN *1878 +1959	<p>Klass 1 Vård med titel. Var kamrer på väveriet före Schön.</p> <p>Ligger på vall till mur i öster. Återplaceras.</p>	

Inhägnader, grindpartier och andra anläggningar

Fotografi	Objekt	Skadebeskrivning	Prioritet	Föreslagna åtgärder
	<p>Kallmur av vald och kliven fältsten i små format, 0,5 m h med jordvall på insidan. 1901/1917. Kiön beväxt med mossa.</p>	<p>I väster har några av trädkransen lindar pressat ut muren, i öster rör det sig endast om enstaka stenar. I söder finns enstaka utfallna stenar.</p>	2	<p>Återläggning av utfallna/utskjutna stenar. Partiell omläggning av mur i väster.</p>
	<p>Ingång i väster. Stolpar av granit med dubbade klot. Smidda pargrindar av platt- och fyrkantsjärn med nitade dekorer av bandjärn. Tillverkad 1901-02 av Frans Stadig. Svart oljefärg.</p>	<p>Färgsläpp och rostangrepp förekommer.</p>	2	<p>Stålborstas, frilagd metall rostskyddsbehandlas och grindarna stryks sedan två gånger med svart oljefärg.</p>
	<p>Ingång i söder från 1958. Stolpar av cementfogad råhuggen kalksten. Pargrindar av svartmålade/lackade stålprofiler.</p>	<p>Fogar har släppt på stolpar. Vänstra stolpens täckhäll är sprucken. Omfattande färgsläpp och rost på grindar.</p>	2	<p>Skadade fogar ersätts med KC-bruk, täckhäll lagas med samma bruk. Grindar rengörs med stålborste/trissa alt lättblästring, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg.</p>
	<p>Kallmur kring utvidgning från 1958. Vald fältsten. Jordvall på insidan. 0,1-0,5 m h. Mossa på krön.</p>		3	

Föreslagna åtgärder 2019–2024

Objekt	Åtgärd	Prioritet	Viktiga åtgärder	År
Kyrkogårdsmur	Återläggning av enstaka utfallna/utskjutna stenar. Partiell omläggning av västra muren. För det senare tas offert in från firma med erfarenhet av kallmurning.	2		
Västra ingången	Grindar stålborstas, frilagt järn rostskyddsbehandlas, sedan strykning med svart oljefärg. Kan göras av pastoratets egen personal.	2		
Södra ingången	Grindar stålborstas/lättblästras, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg. Kan göras av pastoratets egen personal.	2		
Gravvård 01 68-69	Omdubbing av kröndekor på vård.	2		
Gravvård 01 176-177	Staket rengörs med stålborste, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg.	2		
Gravvård 01 187-188	Stabilisering av pollare, kätting rengörs med stålborste/trissa, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg.	2		
Gravvård 01 229-232	Vård justeras. Kätting rengörs med stålborste/trissa, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg.	2		
Gravvård 01 299-300	Ram omfogas med höghydrauliskt kalkbruk.	2		
Gravvård 01 711-713	Rengörs från påväxt, blottlagd armering stålborstas och rostskyddsbehandlas, avtäckning av krön med blyplåt.	1		
Gravvård 01 732-733	Gjuten ram lagas med bruk eller ny gjutning. Staket rengörs med stålborste, rostskyddsgrundas och stryks två gånger med svart oljefärg, knopparna med silverbrons.	2		
Gravvård IN 1	Återplaceras.	2		

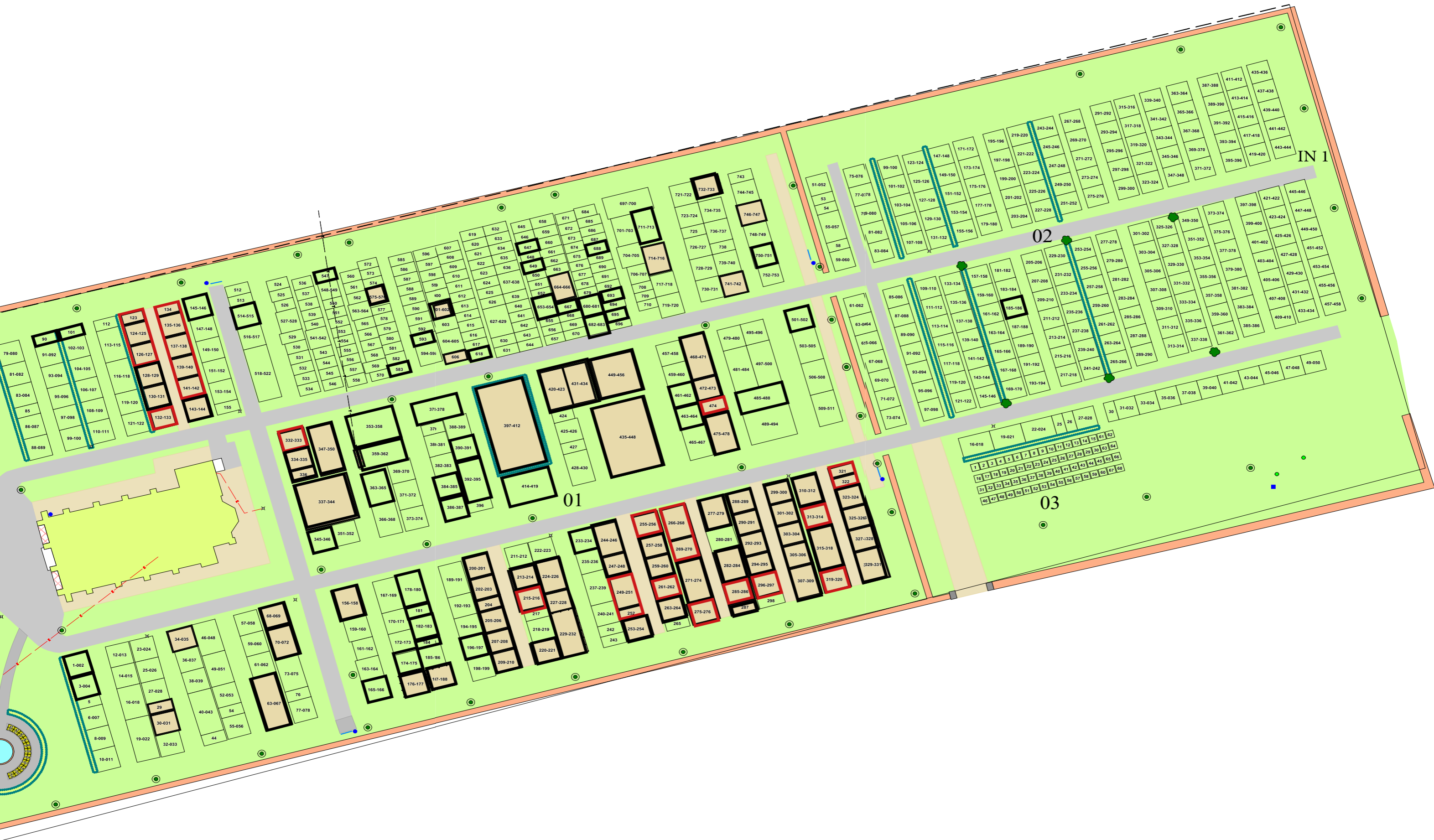
Gravkarta

De gravar som bedöms ha ett kulturhistoriskt värde har markerats med en 1:a eller 2:a.

 1: Grav markerad med svart ram bedöms ha ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Vårdar och tillhörande anordningar (grusbäddar, stenramar, staket, häck- eller trädplanteringar etc) får inte flyttas eller förändras utan bevaras på plats för framtiden.

 2: Grav markerad med röd ram bedöms ha ett kulturhistoriskt värde. Om möjligt bör grav och tillhörande anordningar bevaras på plats. Beroende på vari värdet består kan vården om så är nödvändigt uppställas på annan plats eller återanvändas, en grusgrav förses med ny vård.

IN 1

02

01

03